

सिंचाई, गोडमेल र मलखाद

विरुवा रोपण पछि तत्कालै सिंचाई गर्नु पर्छ। विरुवाको वरिपरी बाक्लो गरी छापो हाल्नु पर्दछ। यसले चिस्यान कायम राख्दछ भने झारपात नियन्त्रण गर्दछ। फूल फुल्ने समयमा सिंचाई अनिबार्य रुपमा गर्नु पर्छ। ओखरको बोटलाई हिँउदको समयमा गरिने काँटछाँट पछि मलखाद दिनु पर्दछ। ठूलो बोटको हाँगाको फैलावटको आधारमा त्यसको सिधा तल वरिपरी खनी मलखाद राखी माटोले पुर्नु पर्दछ।

बाली उत्पादन र संकलन

राम्रो माटोमा कलमी विरुवाले ५ देखि ८ बर्षमा र जराबाट तयार गरेको विरुवाले ७ देखि १० बर्षमा फलदिन थाल्छ। एउटा बोटले १०० बर्ष सम्म फल दिन सक्छ। ओखरको एक बयस्क रुखले राम्रो माटो र उपयुक्त मलजल भएमा १०० देखि २०० के.जी. सम्म फल दिन्छ। भदौ-असोज महिनामा फलको बाहिरको बोक्रा फाटिएर भित्रको हाड खैरो रंगको देखिएमा छिपिएको मानिन्छ। ओखरको फल रुख हल्लाएर झार्ने गरिन्छ।

बाहिरको हरियो बोक्रा सफागरी दाना सफा गरी जुटको बोरामा प्याक गरी हावा खेल्ने ठाउँमा भण्डारण गरी राख्न सकिन्छ।

बजार

यसको फल र काण्डको बोक्रा र काठको राष्ट्रिय र विश्व बजारमा उच्च माग छ। नेपालमा ओखर प्रति किलो रु.६००.०-१५००. मा बेचविखन भएको पाईन्छ। नेपालमा तिहार पर्वमा ओखरको खपत अत्याधिक हुन्छ।

निष्कर्ष

ओखर धेरै बर्षसम्म फल दिने मूल्यवान रुख हो। यस जिल्लामा बाँझो रहेका बारी, खरबारी, आवादीको छेउछाउ, खोला खोल्सी किनार, ढिक, कान्ला, सामुदायिक तथा कवुलियती वनमा ओखर रोपण गर्न सकिन्छ। यस जिल्लामा ओखर खेती प्रवर्द्धन गर्न

डिभिजन वन कार्यालय, क्वहोलासोथर र मर्स्याङ्दी गाउँपालिकासंगको समन्वयमा आ.व. २०७७/७८ मा दुवै पालिकाका १२०० मिटर उचाई भन्दा माथीका स्थानहरूमा रोपण गर्न ११ हजार गोटा भन्दा बढी जरा सहितको बीउ विरुवा उपलब्ध गराई वितरण गरिएको थियो। त्यस्तै आ.व. २०७८/७९ र २०८१/८० मा कार्यालयबाट क्रमशः ४ हजार ६ सय पचास र ८ सय ५० बीउ विरुवाहरू मर्स्याङ्दी गाउँपालिकाको बडल विसौना, रिडटाड, ननाम्रो, जगत, घोसिङ, खोलाखर्क, लुदी, घेर्मु, छिनखोला, कालारिङ; बेसीशहर नगरपालिकाको खाँचे, काउलेपानी र साँधु; दुधपोखरी गाउँपालिकाको ताजी, सामघरेडी, सर्कबास, नमारु, तुलोकाभ्रे र फुलनगिरीमा र दोर्दी गाउँपालिकाको दाम्राङ लगायतमा वितरण गरिएको छ। खेती नगरी खाली/बाँझो रहेका निजी आवादी जग्गा र समुदायद्वारा व्यवस्थित वनको खाली स्थानमा ओखर खेती गर्ने र वीचमा अन्तर कृषि बालीको लगाउन सकेमा खेर गएको जमिन उपयोग भई ग्रामीण किसानहरूको अन्तर पुस्ता आयस्तर अभिवृद्धिमा सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ।

थप जानकारीका लागि

डिभिजन वन कार्यालय लमजुड, वेसीशहर

फोन नं.: ०६६-५२०१३५

संकलन : पूर्णेश्वर सुबेदी

ओखर खेती प्रवर्धन एक जानकारी

गण्डकी प्रदेश सरकार

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

वन निर्देशनालय

डिभिजन वन कार्यालय लमजुड

वेसीशहर

आ.व. २०७९/०८०

परिचय

नेपाली नाम	: ओखर
स्थानीय नाम	: ओखर
अंग्रेजी नाम	: Walnut, Himalayan Walnut
वैज्ञानिक नाम	: <i>Juglans regia</i> L.
वनस्पतिक परिवार	: Juglandaceae
फूल फूलने समय	: फागुन - चैत्र
फल पाक्ने समय	: भदौ - असोज
फल संकलन समय	: भदौ - असोज

ओखर ३० मिटर सम्म अग्लो हुने पतझड प्रजाति हो । नेपालमा स्थानीय हाँडे ओखर र दाँते (थिनसेल) ओखर पाईन्छ । यसको काण्डको बोक्रा खस्रो र हल्का खैरो रडको हुन्छ । यसको पात संयुक्त भेट्नु भएको लाम्चाकार टुप्पो तिखारिएको मुलायम र पूर्ण हुन्छ । कलिला मुना बैजनी रडको हुन्छ । ओखरको एउटै बोटमा भाले र पोथी फूल अलग अलग स्थानमा फुल्ने गर्दछन । फूलहरु हल्का पहेँलो सहित खैरो रंगका हुन्छन् । फल हरियो बोक्रा भएको र भित्रीभाग कडा हुन्छ ।

प्राकृतिक वितरण

ओखर नेपालको महाभारत श्रृङखला देखि उच्च पहाडी जिल्लाका १००० मि. देखि २५०० मि.को उचाईसम्म वितरण भएको पाईन्छ । यो प्रजाति नेपालका जुम्ला, मुगु, मुस्ताङ्ग, बैतडी, बाग्लुङ र रुकुम

जिल्लामा प्राकृतिक रूपमा पाईन्छ । नेपालका बैतडी र मुस्ताङ्का वागवानी केन्द्रहरुबाट उत्पादित दाँते ओखरका विरुवाहरु नेपालका धेरै पहाडी क्षेत्र तथा हिमाली जिल्लाहरुमा फैलिएका छन् ।

उपयुक्त माटो र हावापानी

ओखरलाई पानीको निकास भएको, केही चट्टानी सामान्य भिरालो, चिस्यान रहिरहने, गहिरो पाँगो देखि चिम्ट्याईलो दुमट, ६ देखि ७ पि.एच. भएको माटोमा सफलतापूर्वक खेती गर्न सकिन्छ । ओखर उपोष्ण देखि समशितोष्ण हावापानीमा पाईन्छ । यो वार्षिक वर्षा ७६० मि.मि. सम्म भएको, वार्षिक ७०० देखि १५०० घण्टा चिलिड हुने ठाउँमा राम्ररी हुर्कन्छ ।

उपयोगिता

दाँते ओखर सुख्खा फलफूलको रूपमा प्रयोग गरिँदै आएको छ । ओखरको नियमित सेवनले क्यान्सर रोगसंग लड्ने क्षमताको बिकास गर्ने, मुटु स्वस्थ राख्ने, शरीर मजबुत बनाउने, तौल घटाउन र मस्तिष्कलाई तेजिलो बनाउन मद्दत गर्छ । ओखरको तेल खान, वार्निस र साबुनमा प्रयोग हुन्छ । काष्ठ कलाका वस्तु बनाउन, कार्भिङ्ग, फर्निचर संगीतका सामाग्रीहरु बनाउन ओखर काठ प्रयोग गरिन्छ ।

विरुवा उत्पादन

(क) बिउबाट विरुवा उत्पादन

कुन प्रजातिको ओखर रोपण गर्ने हो निकर्ब्यौल गरी रोपणको लागि छनौट गर्नु पर्छ । भदौ-असोज महिनामा पाकेको ताजा, शुद्ध, बीउ सफा गरी ४×४ इन्चको फरकमा तयारी बेडमा रोपिन्छ । रोप्नु अगाडी केही दिन चिसो वालुवामा बीउ राखी वा ७२ घण्टा पानीमा भिजाई बोक्रा फुटी अंकुरण भएपछि वेडमा रोप्न सकिन्छ ।

(ख) वानस्पतिक विधीबाट विरुवा उत्पादन

जातिय शुद्धता भएको स्वस्थ माउबोटबाट हाँगा वा मुना लिई जरा भएको अर्को मूलवृत्त (रुटस्टक) मा जोडेर नयाँ विरुवा तयार गरिन्छ । रुटस्टकको लागि हाडे ओखर र सायन (हाँगा वा मुना) को लागि दाँते ओखर (थिनसेल) को रूखबाट लिइएका कलमीबाट विरुवा तयार गरिन्छ । कलमीबाट तयार गरेको विरुवालाई अर्को वर्ष रोप्न तयार हुन्छन् । कलमीबाट विरुवा तयार गर्न सरल विधि टङ्ग वा वाईप ग्राफिटङ्ग र चिप बडिङ्ग हुन् ।

जमीनको तयारी

ओखर विरुवा रोप्नु भन्दा २ महिना अगाडी (कार्तिक-मंसिरमा) १ मिटर गहिराई र गोलाईको खाडल खन्नु पर्दछ । खाडल केही दिन घाममा सुक्न दिई खडलभित्र सुकेका पात पतिङ्गर राखी जलाउँदा राम्रो हुन्छ । खाडलको खनेको माटोमा पाकेको गोवर मल एक डोको (२०-२५ के.जी.) मिसाई खाडल ३० से.मि. अग्लो हुने गरी पुर्नु पर्दछ । आवश्यकता अनुसार युरिया, डिएपी, पोटास मल प्रयोग गर्न सकिन्छ । एक विरुवा देखि अर्को विरुवाको दुरी १०×१० मिटरको फरकमा हुनु पर्दछ ।

रोपण समय

ओखरको विरुवा पुष-माघ महिनामा रोप्न उपयुक्त मानिन्छ । मलखाद राखी खाडल तयार गरिएको १५ दिन पछि विरुवाको जरा नखुम्चने गरी रोप्नु पर्दछ । जरा खल्वलिन नदिन र नयाँ पालुवालालाई सपोर्ट दिन विरुवालाई टेको दिनु राम्रो हुन्छ ।

